

รายงานวิจัย
โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ระดับอำเภอ
: กรณีอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

โดย
มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

เสนอ
กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์
ธันวาคม 2550

รายงานวิจัย
โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ
การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน ระดับอำเภอ
: กรณีอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร

ที่ปรึกษาโครงการ

1. นาย วิทัศน์ เตชะบุญ ผู้อำนวยการสำนักส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8
2. นาย สมคิด สมศรี พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดกำแพงเพชร
3. นาง ชูดี คงอินทร์ ที่ปรึกษานายกองค์การบริหารส่วนจังหวัดกำแพงเพชร

คณะนักวิจัย

1. รองศาสตราจารย์ บำเพ็ญ เขียวหวาน	หัวหน้าโครงการ
2. นาย นิพัทธเวช สืบแสง	นักวิจัย
3. นาย ศักดา ทวีศรี	นักวิจัย
4. นาง สายพิน คำฝอย	นักวิจัย
5. นาย สุทธิ จันทรวงศ์	นักวิจัย
6. นาย ชงยุทธ เพ็ญศรี	นักวิจัย
7. ผู้นำชุมชน ตำบลคลองลานพัฒนา	นักวิจัย
8. ผู้นำชุมชน ตำบลสักงาม	นักวิจัย
9. ผู้นำชุมชน ตำบลคลองน้ำไหล	นักวิจัย
10. ผู้นำชุมชน ตำบลโป่งน้ำร้อน	นักวิจัย
11. ผู้นำเครือข่ายภาคประชาชน และอาสาสมัครอำเภอคลองลาน	นักวิจัย

ผู้ช่วยนักวิจัย

1. นางสาว อาระวี ทับทิม
2. นางสาว สุวิชา ทวีสุข
3. นางสาว พรรณภัทร ปลั่งศรีเจริญสุข
4. นางสาว ภัทรพร กิรติวิทโยพาส

บทคัดย่อ

โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ : กรณีอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร มีวัตถุประสงค์ 5 ประการ คือ 1. เพื่อศึกษาสถานภาพและรูปแบบกองทุนหมู่บ้านในพื้นที่ 2. เพื่อศึกษาและพัฒนาเครือข่ายกองทุนหมู่บ้าน 3. เพื่อศึกษาและจัดทำกิจกรรมร่วมกันของสมาชิกในเครือข่าย เพื่อการดูแลจัดสวัสดิการสำหรับผู้ประสบปัญหาทางสังคมในพื้นที่ ถวายเป็นพระราชกุศล 80 พรรษา ของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ 4. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เสริมหนุนและเป็นอุปสรรคในการดำเนินงาน 5. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการดำเนินงานระดับต่าง ๆ การดำเนินงานโครงการใช้แนวทางการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) ดำเนินการในพื้นที่อำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรในพื้นที่ 4 ตำบล 79 หมู่บ้าน / กลุ่มบ้าน โดยดำเนินการวิจัยร่วมกับนักวิจัยชาวบ้าน จำนวน 71 คน และผู้นำชุมชนตำบลคลองลานพัฒนา ตำบลสักงาม ตำบลคลองน้ำไหล และตำบลโป่งน้ำร้อนร่วมกับเครือข่ายภาคประชาชน สำนักงานส่งเสริมและสนับสนุนวิชาการ 8 และองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ดำเนินการวิจัยระหว่างเดือนมีนาคม – เดือนธันวาคม 2550 โดยดำเนินการเป็น 4 ระยะ คือ ระยะเตรียมการ ระยะศึกษาดูงานและกำหนดรูปแบบ ระยะปฏิบัติการ และระยะสรุปประเมินจัดทำรายงาน วิธีการวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยศึกษาข้อมูล ทฤษฎีจากเอกสารต่างๆ การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก การสนทนากลุ่ม การจัดฝึกอบรมสัมมนา การจัดเวทีชุมชน การสังเกต การพูดคุยแบบไม่เป็นทางการ การระดมสมอง การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ วิเคราะห์ข้อมูลโดยสถิติพรรณนา และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการจัดหมวดหมู่ การวิเคราะห์ความสัมพันธ์เชื่อมโยง การวิเคราะห์ขั้นตอนเป็นต้น

ผลการศึกษาพบว่า

1. ในการจัดทำฐานข้อมูลชุมชนได้ออกแบบและจัดเก็บข้อมูล 2 ส่วนคือ การจัดสวัสดิการชุมชนและข้อมูลกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้านมีการจัดเก็บวิเคราะห์ บันทึกผลและจัดฝึกอบรมการจัดการฐานข้อมูลแก่ชุมชนโดยการจัดสวัสดิการชุมชนพบว่าการจัดสวัสดิการแก่ครอบครัวคนตาบอดที่สุด รองลงมาคือคนชรา เด็กขาดแคลนทุนการศึกษา ประเภทการช่วยเหลือได้แก่ ด้านการเงิน สิ่งของ การให้ความรู้ ด้านอาชีพ สุขภาพ แหล่งการช่วยเหลือส่วนใหญ่มาจากการรวบรวมจากทุกหลังคาเรือน จากกลุ่มองค์กรต่างๆ ในหมู่บ้านและบางส่วนได้จากหน่วยงานภายนอก ผู้รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการได้แก่ ผู้นำในชุมชน อาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน การช่วยเหลือจะให้ตามเงื่อนไขที่กลุ่มกำหนด

2. ลักษณะการจัดสวัสดิการ มี 4 ลักษณะ คือ ตามแบบประเพณีของแต่ละชุมชน สวัสดิการที่เกี่ยวข้องกับ กองทุนหรือองค์กรการเงินที่มีอยู่ในชุมชน การเรียกเก็บจากสมาชิกเป็น

ครั้งคราวและการบูรณาการระหว่างกองทุนต่างๆ ที่มีอยู่ในชุมชนและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายระหว่างกลุ่มต่างๆ ในหมู่บ้าน และระหว่างหมู่บ้านในแต่ละตำบลจากลักษณะต่างๆ ของการจัดสวัสดิการชุมชนทำให้มีรูปแบบการจัดสวัสดิการระดับชุมชนในอำเภอคลองลาน 6 รูปแบบ และรูปแบบการจัดสวัสดิการระดับตำบล 4 รูปแบบ มีการจัดสวัสดิการแก่บุคคล 16 ประเภท คือ เด็กเกิดใหม่ เด็ก เด็กกำพร้า เด็กขาดแคลนทุนการศึกษา คนเจ็บป่วย คนชรา คนพิการ กลุ่มแต่งงานใหม่ คนตาย คนขาดแคลนข้าว ผู้มีปัญหาที่อยู่อาศัย หญิงตั้งครรภ์ ผู้ติดเชื้อ เอช ไอ วี ผู้ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ และบุคคลประเภทอื่นๆ

3. กระบวนการบูรณาการเครือข่ายสวัสดิการ มีขั้นตอนเริ่มจากการสร้างทีมอาสาสมัคร นักวิจัยชาวบ้าน การจุดประกายจากต้นแบบ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้พูดคุยระหว่างนักวิจัย และแกนนำ การสำรวจข้อมูลพื้นฐาน การสร้างฐานข้อมูล การจัดแผนปฏิบัติการพัฒนาเครือข่ายระดับชุมชน ตำบล และอำเภอ การปฏิบัติการพัฒนาเครือข่าย การติดตามประเมินผล สรุปบทเรียนร่วมกันของเครือข่าย

4. การจัดกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากลำบาก โดย การหาเงินทุนสนับสนุนในการร่วมกองทุนสวัสดิการแก่ผู้ยากลำบากการมอบสิ่งของอุปโภค บริโภคการตรวจสุขภาพ การประสานหน่วยงานต่างๆ การช่วยซ่อมแซมบ้านเรือน การมอบทุนการศึกษา เป็นต้น

5. ปัจจัยหนุนต่อการจัดสวัสดิการชุมชน มีทั้งปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเช่นความสามัคคี ร่วมมือ การกำหนดกฎเกณฑ์ ทิศทางที่ชัดเจน การวางแผนการบริหารงาน ด้านชุมชนเช่นการระดมทุนการสร้างงานในชุมชน ความเอื้ออาทรการรักษาขนบธรรมเนียมประเพณี ทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อเป็นแหล่งหากินและสร้างรายได้ ส่วนปัจจัยอุปสรรค ได้แก่ การบริหารจัดการกลุ่ม การสร้างความเข้าใจ การมีส่วนร่วมของสมาชิก ด้านทรัพยากร ได้แก่ เงินทุนไม่พอที่จะดูแลสมาชิกในชุมชนอย่างทั่วถึง ความเข้าใจของแกนนำ และหน่วยงานองค์กรต่างๆ

6. ข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการสวัสดิการในระดับชุมชน ได้แก่ การสร้างแรงกระตุ้นจูงใจจากกรณีตัวอย่าง การทำความเข้าใจกับหน่วยงานต่างๆ การจัดทำฐานข้อมูลโดยชุมชนให้เป็นปัจจุบันและใช้ในการวางแผน การสร้างและเสริมศักยภาพแก่แกนนำ อาสาสมัคร การเริ่มพัฒนาจากฐานวัฒนธรรมชุมชน ในระดับตำบลให้มีเวทีเครือข่ายระดับตำบลอย่างต่อเนื่องสร้างทีมวิทยากรเพื่อขยายผล การถอดบทเรียน ประสพการณ์แต่ละพื้นที่เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกัน ในระดับอำเภอควรสร้างฐานให้เข้มแข็ง จากระดับหมู่บ้าน ตำบล การจัดเวทีเครือข่ายเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง รวมถึงการสร้างความเข้มแข็งแก่กลุ่มต่างๆ ในชุมชนเพื่อเป็นฐานสวัสดิการชุมชนที่เข้มแข็งและการประสานงานกับหน่วยงานที่ให้การสนับสนุนกลุ่มต่างๆ การพัฒนาศูนย์เรียนรู้ และองค์ความรู้การจัดสวัสดิการชุมชนระดับต่าง ๆ เพื่อขยายผลต่อไป

ABSTRACT

An Action Research Project: A Format Development of the Integration of Community Welfare-Fund Network at District Level: Klonglan District, Kamphaengphet Province As a Case Study

The objectives of this research were 1) to study the state and format of village fund in Klonglan District, Kamphaengphet Province; 2) to study and develop the village fund network; 3) to study and set cooperated activities for members of the network in order to set the welfare for the ones who had faced social problems in the area, especially to celebrate the 80th Birthday Anniversary of His Majesty the King of Thailand; 4) to study conditions which either supported or obstructed the operation; and 5) to study the pro-policy suggestions on each step of the operation. The operation of the project used the process of participatory action research : PAR. The operation area was in 4 sub-districts, 79 villages/communities in Klonglan District, Kamphaengphet Province. 71 Villager researchers, leaders of the communities in Klonglanphathana, Sak-ngarm, Klongnumlai, and Pongnumron Sub-Districts cooperated with non-government-sector network, the Office of Academic Extension and Support 8, and Local Administration Organization. The duration of this study was from March to December 2007. The project was operated in 4 periods, these were preparation period, situation study and format setting period, action period, and conclusion/evaluation/report making period. For the research methodology, the data were collected by studying secondary document, interviewing the main data providers, group discussing, training and seminar setting, community-stage setting, observing, informal discussing, brainstorming, and action seminar setting. The data were analyzed by using descriptive and qualitative analysis, The data were grouped, the relation was analyzed, and the stratified operation was analyzed, and so on.

The findings of this research were as follows:

1. To make the data-base of the communities, the data-base was designed and collected in 2 parts: Communities welfare setting, and setting of the data of various groups in the villages. The data were collected, analyzed, and recorded. The training on data-base management for the communities was set up. For the community welfare setting, it was found that the welfare was set mostly for the families of which their member(s) was dead, the others were set for aged persons, the children who needed a scholarship to study further. The assistance was in the form of money, consumer things, knowledge transferring on occupations, and health improving. The subsidy sources were mostly obtained from the donation of all families in the communities, all sectors in villages, and some of the subsidy was obtained from sectors outside the communities. The ones who took responsibility on welfare setting were the leaders in the communities, and village health volunteers. The assistance would be done according to the conditions which were specified.
2. There were 4 characteristics of welfare setting, these were the setting according to the tradition in the communities, the welfare relating to community fund or financial sectors in the communities, the money collecting from their members occasionally, and the integration of various

funds in the communities which linked in the network of various groups in the villages, and between villages in each sub-district. These characteristics led to 6 forms of community welfare in Klonglan District, and 4 forms of sub-district welfare. The welfare was set for 16 kinds of people: New born baby/ child/ orphaned child/ child who needed a scholarship to study further/ sick person/ aged person/ crippled person/ just-married couple/ dead person/ person who lacked rice/ person who had problem on residence/ pregnant woman/ HIV infected person/ person who had been impacted by AIDS disease/ and others.

3. The integration process of the welfare network started from team building consisting of volunteers, villager researchers, the sign of success from the original project, the knowledge exchange between villager researchers and the key men in the communities, the explore for fundamental data, the data-base building, the action plan for the community network development at community, sub-district, and district level, the action for network development, the follow up, the evaluation, and the conclusion of the network.
4. Activities set up to help the poor persons who had faced some problems by subsidizing them, giving them consumer things, checking their health, cooperating with other sectors, repairing their house, and granting them a scholarship to study further, and so on.
5. Factors supporting the community welfare setting consisted of factors relating with their groups, for example, uniting, rule specification, clear direction, administration planning; for community aspect, there were the share collecting, the opportunity for a job of the people in communities, the keeping in concern for other people, the conservation of their practice, tradition, and national resources to be their sources of income; for the obstruction factors, these were the group management, the understanding for each other, the participation of the members of community; and for the resource aspect, these were the insufficiency of fund to cover all of the members of the communities, the understanding/cognition of the key men and sectors/ organizations.
6. For the suggestions on the integration of community welfare, these were the motivation building from the case study, the understanding building between sectors, the update data-base which was made by communities to be used for planning, the developing of the potentiality in the key men and the volunteers, The development starting from community tradition base, setting network stage at sub-district level continuously, setting the trainer teams to extend the results, to share their experience, and exchange their knowledge; and at district level, their base should be built securely, either at villages or sub-district level. The stages for learning network should be set continuously, including group strengthening to be the strong base for community welfare, and the cooperating with sectors which supported the groups. Learning center development, and knowledge of community welfare at different levels should be studied further to extend the results.

คำนำ

“โครงการวิจัยเชิงปฏิบัติการ การพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนระดับอำเภอ: กรณีอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร” เป็น โครงการวิจัยที่มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช ร่วมกับผู้นำชุมชน เครือข่ายภาคประชาชน และอาสาสมัครนักวิจัยชาวบ้าน ได้ร่วมกันดำเนินงานภายใต้การสนับสนุนของกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์

โครงการวิจัยดังกล่าว เป็นการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม(PAR) เพื่อศึกษาข้อมูล และสร้างฐานข้อมูลสารสนเทศ กลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ข้อมูลสถานการณ์ผู้ยากลำบาก เพื่อให้เกิดกระบวนการเชื่อมโยงกลุ่มกองทุนสวัสดิการชุมชน ให้พัฒนาเป็นเครือข่าย เพื่อพัฒนารูปแบบการบูรณาการเครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชน และเพื่อให้เครือข่ายกองทุนสวัสดิการชุมชนดำเนินกิจกรรมร่วมกันในการดูแลจัดสวัสดิการสำหรับผู้ยากลำบาก

ขณะนี้โครงการได้ดำเนินการเสร็จสิ้นแล้ว คณะผู้วิจัยขอขอบคุณชุมชน ผู้มีส่วนร่วมในการดำเนินการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งอาสาสมัครนักวิจัยชาวบ้านทั้ง 71 ท่าน ที่ได้ร่วมงานวิจัยอย่างแข็งขัน และขอขอบคุณกระทรวงพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ที่ได้ให้โอกาสนักวิจัยในการทำงานครั้งนี้

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า รายงานวิจัยนี้จะเป็นประโยชน์แก่ผู้สนใจในการดำเนินงานด้านสวัสดิการชุมชน และด้านอื่นๆ ทั้งในส่วนของภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชนต่อไป

คณะนักวิจัย

ธันวาคม 2550

สารบัญ

บทคัดย่อ	0-2
ABSTRACT	0-3
คำนำ	0-4
สารบัญ	0-5
สารบัญตาราง	0-6
สารบัญภาพ	0-7
บทที่ 1 บทนำ	1-1
1. ความสำคัญและที่มาของปัญหาที่ทำการวิจัย	1-1
2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย	1-7
3. กรอบแนวคิดการวิจัย	1-8
4. ขอบเขตการศึกษา	1-10
5. คำสำคัญ (Key word)	1-10
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	1-10
บทที่ 2 วรรณกรรม	2-1
บทที่ 3 วิธีการศึกษา	3-1
1. ประชากรและพื้นที่ดำเนินการ	3-1
2. ระยะเวลาดำเนินการ	3-1
3. ขั้นตอนการดำเนินการ	3-1
4. วิธีการและเครื่องมือในการวิจัย	3-2
5. วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล	3-3
6. แผนปฏิบัติการวิจัย	3-4
บทที่ 4 บริบทอำเภอคลองลาน	4-1
บทที่ 5 สถานการณ์และข้อมูลสวัสดิการชุมชน อำเภอคลองลาน	5-1
บทที่ 6 กรณีศึกษาสวัสดิการชุมชน	6-1
บทที่ 7 การจัดเวทีชุมชนและกระบวนการดำเนินการ	7-1
บทที่ 8 ความก้าวหน้า รูปแบบ วิธีการขับเคลื่อนและการเปลี่ยนแปลง	8-1
บทที่ 9 ปัจจัยหนุน ปัจจัยอุปสรรคและข้อเสนอแนะต่อการบูรณาการสวัสดิการ	9-1
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	

สารบัญตาราง

ตารางที่ 5 - 1 ประเภทสวัสดิการที่หมู่บ้านมีการดำเนินงาน	5-4
ตารางที่ 5 - 2 ประเภทการช่วยเหลือ	5-6
ตารางที่ 5 - 3 แหล่งของการช่วยเหลือ	5-8
ตารางที่ 5 - 4 ผู้รับผิดชอบในการจัดสวัสดิการ	5-10
ตารางที่ 5 - 5 เกณฑ์การช่วยเหลือ	5-12
ตารางที่ 5 - 6 เงื่อนไขการให้ความช่วยเหลือ	5-14

สารบัญภาพ

ภาพที่ 1-1 กรอบแนวคิดการวิจัย	1-8
ภาพที่ 1-2 กรอบแนวคิดการดำเนินโครงการวิจัย	1-9
ภาพที่ 7-1 กระบวนการบูรณาการเครือข่ายสวัสดิการ	7-12
ภาพที่ 8-1 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 1	8-3
ภาพที่ 8-2 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 2	8-4
ภาพที่ 8-3 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 3	8-5
ภาพที่ 8-4 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 4	8-6
ภาพที่ 8-5 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 5	8-7
ภาพที่ 8-6 การจัดสวัสดิการระดับชุมชนรูปแบบที่ 6	8-7
ภาพที่ 8-7 การจัดสวัสดิการระดับตำบล ตำบลคลองลานพัฒนา	8-8
ภาพที่ 8-8 การจัดสวัสดิการระดับตำบล ตำบลคลองน้ำไหล	8-9
ภาพที่ 8-9 การจัดสวัสดิการระดับตำบล ตำบลสีกงามและโป่งน้ำร้อน	8-10
ภาพที่ 8-10 สรุปกิจกรรมช่วยเหลือผู้ยากลำบาก	8-12